

**MEZUNLARA VEDA : «PSİKOLOJİ GÜNLERİ»
AÇIŞ KONUŞMASI**

BEĞLAN B. TOĞROL

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü

Muhterem misafirler, Sevgili öğrenciler;

Bir süredir azimle sürdürdüğümüz ve bir gelenek haline gelmesini arzuladığımız Psikoloji Günleri toplantımıza katılarak bizleri mutlu ettiniz. Daha ilk toplantımızda belirttiğim gibi İstanbul Üniversitesi'nde bilimsel psikoloji tedrisatı 1915 yılında başlamıştır. Bu başlangıç, 2. Meşrutiyet Devrinde, 1909 ile 1912 yılları arasında Maarif Nazırı olan Emrullah Efendi'nin başlattığı ve «Türkiye'de eğitim seviyesinin yükseltilebilmesi ancak yüksek eğitimin yüceltilmesi ile mümkün olabilir», görüşünün bir devamı olan plânın bir ürünüydü. İşte, liselerde felsefe eğitimi o yıllarda başlamış, Meclis-i Mebusan'a toplum ve eğitimle ilgili bir çok teklif bizzat Maarif Nazırı tarafından hazırlanarak getirilmiştir. Her tezin bir antitezi vardır. Yine o günlerde de, meselâ, Satı bey ilköğretim seferberliğinin kaliteli öğretimin esas temeli olduğunu ateşli bir dille savunmaktaydı. 1913-1919 yılları arasında Maarif Nazırı olan Şükrü Bey de yine bu İkinci Meşrutiyet yıllarında Darülfünunun ve Mualim Mekteplerinin gelişmesi ve yararlı kitapların yayınlanması gibi hizmetlere girişmiş, bu meydanda Binet-Terman Zekâ Testi 1915'te, Amerika'dan bir yıl önce Türkçe'ye tercüme edilmişti. Yine o yıl çeşitli bilim dallarında kırkı aşkın Alman öğretim üyesi Darülfünun'da yapılmak istenen eğitim islahatı çerçevesinde yeni bilim dallarında tedrisatı başlatmak üzere gelmiş, bunlar arasında Prof. Anschütz de bilimsel psikoloji eğitimini başlatmıştır. Tahmin ediyorum, burada, aynı coğrafi mekânda, sonradan yanan Zeynep

Hanım konağında, tıpkı sizin gibi gencecik Türk Gençlerine, o günün Batı âleminde, 1879'da Wundt'un Leibzig'deki laboratuvarının kurulmasıyla (dolayısıyla, o günden 36 yıl önce) temelleri atılmış bulunan bilimsel psikolojiyi öğretmeye başlamıştı.

O günden beri geçen 70 küsur yıl içinde İstanbul Üniversitesi'nin bu Bölümünde bilimsel psikoloji eğitimi devam etmektedir. Bilimsel psikoloji nedir? Bütün diğer bilimler gibi, psikolojinin de bilimselliği metodunda yatar. Her konuda bir takım bilgiler her zaman iktisap edilebilir. Ancak atitüdüler, tavırlar, davranış biçimleri genelde gençlikte teşekkül eder ve ömür boyu bizimle birlikte kalır.

Araştırma Metodları ve İstatistik derslerimizde bilimsel bir araştırmanın merhalelerini genel hatlarıyla; problem vaz etme-hipotez kurma-deney yapma-sonuçları analiz etme v.s., dört yıl boyunca öğrendiniz. Öğrendiklerinizi tatbik ederek, bugün ve yarın sonuçlarını dinleyeceğimiz bir takım araştırmalar da yaptınız. Bilimsel araştırmalardaki bu düzen, bu tertip, John Stuart Mill'in mantikî pozitivizmine karşı çıkan ve yüzyılımızın en büyük düşünürlerinden biri olan Kari Popper'in 1959'da neşrettiği «The Logic of Scientific Discovery» «Bilimsel Keşiflerin Mantığı» isimli kitabında ortaya atmış bulunduğu bir bakış açısidir. Popper bu kitabını yazana kadar bilim dünyasında ilmî süreç, John Stuart Mill'in endüktif (tümevarım) teorileri ile izah edilmekteydi. Tümevarım yönteminde tabiatta bir takım gerçeklerin, vakıaların (facts=değişmez olguların), mevcudiyetine ve bunların objektif bir gözlem yöntemiyle toplanıp, tesbit edilebileceğine inanç tamdı. Eğer tabiatı objektif olarak gözlersek, ve bulduğumuz gerçekleri düzenli, münasip bir şekilde sıralarsak, tabiatın bütün sırlarını bilimsel olarak yakalamış oluruz, diye düşünülmekteydi. Bu gün de halâ böyle düşünenler az değildir. Ancak, Popper, her şeyden önce, bu anlamda objektif bir gözlemin mümkün olamayacağını - yâni bir kimsenin sadece sahaya çıkarak veya laboratuvara girerek gözlem yapabilmesinin mümkün olamayacağını ileri sürmüştür. Popper, bunun tam tersine, bilimdeki bütün keşiflerin hipotezlerden kaynaklandığını kabul etmektedir. Hipotez ise, gerçeğin ne olabileceğinin hayalî bir tahmininden başka bir şey değildir. Hipotez ortaya atıldıktan sonra gözlemlerimizi bu hipotezler güder. Böylece, hipotezler araştırmacının

dikkatini yönlendirmeye yarayan araçlardır. Hipotezleri deneme sürecinde, ister sahada, ister laboratuvarda olsun, araştırmacının objektif kalması mutlak olarak mecburidir. Bilim adamı kendi kendisinin ortaya attığı hipotezini işte bu safhada kontrol ve kritik etmek imkânına sahiptir. Araştırma safhası hayalle gerçek arasında bir nevi diyalogdur. Bu şu anlamda bir diyalogdur : Dünyada belirli bir olayın nasıl olduğuna dair hayalî bir tahminden başlayarak ve o noktadan hareket ederek, objektif gözlem ve kritiğe dayanan bir diyalog. Zamanla çevremiz ile ilgili bir takım bilgiler yapılanmaya başlar ama bunlar hiç bir zaman tamamlanmış mutlak bilgiler değildir. Bunlar her zaman düzeltilmeye ve değiştirilmeye hazır olan bilgilerdir. Böylece «gerçek» dediğimiz şey bir istikamettir. Daima hedeflediğimiz ve hareketlerimizi yönlendirdiğimiz bir istikamet.

Popper'in felsefesinin enteresan bir yönü, araştırma sürecinde, bir bilim adamının kafasından geçenleri izah edebilmesindedir. Aynı zamanda, bilimle bilim olmayan arasındaki ayırımın endüktif metodun kullanılıp kullanılmamasında olmayıp, o an için varılan sonuçların, zamanla başka gözlemlerle değişebileceğini vurgulamasındadır. Başka bir ifade ile, bir buluş ancak ampirik olarak reddedilebilme imkânı taşırırsa, ancak o zaman, bilimsel olarak kabul edilebilme şansına sahip olur. Böylece teoriler daima tehdit altında, tehlikeli olarak yaşadıkları ve ampirik olarak reddedilebilirliklerini korudukları sürece bilimsellik sıfatını taşıyabilirler. Bilimde tek gerçek her zaman hata yapabileceğimizi kabul etmek ve eğer biraz olsun ilerlemek istiyorsak, birbirimizle işbirliğine açık olmaktır. Bilimde hiç bir kanun ebedî değildir : Bugün, Newton'un «kitlelerin çekim kanunu» bile geçerliliğini kaybetmiştir, hattâ yüzyıllar boyunca fizik ve kimyanın temel prensibi olan, «maddenin korunurluğu» «conservation of energy» kanunu, atom bombasının keşfiyle Hiroşimanın dumanları altında yok olmuştur. Sosyal bilim alanında da durum aynıdır. Bu alanda da değişmez sanılan gerçekler yeni araştırmalar ve tekniklerle geçerliklerini yitirmektedirler. Meselâ sanayi toplumunun bir sonucu sayılan batı tipi konjugal aile (çerkerdek aile) kilise kayıtlarının taranmasına dayanan yeni araştırmalarla nakzedilmiştir. Şimdi artık anlaşılmıştır ki, Batı'da çok eskiden beri aile tipi böyleydi ve bu husus orada devamlılığın muhafaza etmektedir.

Nörofizyoloji dalında Nobel armağanı sahibi olan Sir John Eccles, «Facing Reality», «Realiteyi Kabullenmek» isimli kitabında Popper'in bu bilim felsefesinin ortaya atılması sonucunda, kendisinin artık hata yapmaktan korkmamaya başladığını, rahatladığını, ve araştırmalarını büyük bir sevgiyle yürüttüğünü içtenlikle anlatmaktadır. Hatanın kabulü her zaman pozitif yönde bir ilerlemedir. Memleketimizin son yüzyılda yetiştirdiği en büyük bilim adamlarından biri, belki de birincisi olan Fuat Köprülü'nün Osmanlı tarihiyle ilgili dev eserinin mukaddemesinde editör, şöyle demektedir :

bu kitabı dikkatle gözden geçirenler, Köprülü'nün zaman zaman eski görüşlerini değiştirdiğini, yanlış hükümlerini yeni vesikaların ışığı altında itiraf etmekten kaçınmadığını ve bunu büyük bir samimiyetle yaptığını açıkça görecektir. Köprülü'ye göre yeni vesikalar karşısında, eski görüşlerinde ısrar etmek bir ilim adamı için afvedilmez bir nâkisedir.

Köprülü'nün bu kitabının Sorbon Üniversitesi'nde verdiği seri konferansların bir ürünü bulunduğunu, ve Türk tarih metodolojisine eşsiz bir katkı olduğunu burada hatırlatmak isterim.

Popper'in metodunun, bu kuvvetli yönleri yanında, çok kuvetli bir başka yönü daha vardır. John Stuart Mill'in endüktif teorisi sonucunda ortaya çıkan iki kültür dediğimiz oluşum, yâni sanatkârlar, şairler ve yazarlar gibi kimselerle, katı birer teknisyen sayılan bilim adamları arasındaki büyük fark bu görüş ile ortadan kaldırılabilmektedir. Gerek sanatkârların, gerekse bilim adamlarının fikirlerinin teşekkül devresinde başlıca dayanakları muhayyileleridir, ve her ikisi de aslında gerçeği arayan kimselerdir.

Popper bilimden hareket ederek, sosyal hayatta hürriyet, hoşgörü ve eşitlik ilkeleriyle ilgili görüşlerini, «The Open Society and its Enemies» «Açık Cemiyet ve Onun Düşmanları» isimli eserinde dile getirmiştir. Ona göre toplum sıhhatinin temel kriteri açıklıktır. Açık cemiyette her zaman hataları düzeltme imkânı vardır. Açık cemiyet değişmeye hazır olan cemiyettir. Değişme ise, «açık cemiyetin» en can alıcı özelliğidir.

Popper'i burada bırakarak, Bölümümüze dönelim :

70 yılı aşkın bir süredir devam eden Bölümümüzün oldukça uzun bir süredir üyesi bulunmaktayım. Bölümdeki öğrenci sayımız gittikçe çoğalmış, 50'li yıllarda Psikoloji Cemiyetini kurarken «İstanbulda 15 (eminent) psikolog bulunmazken şimdi Psikoloji Kongrelerinde sadece o kongreye iştirak eden üyelere ne anfiler, ne de tebliğlere zaman yetmektedir. Az yol almadık. Bu arada Bölümümüzde yıllardır, memleketimizdeki öğrencilerimizin yanısıra başka memleketlerden gelen öğrencilere de eğitim-öğretim verilmektedir.

Hatırladığıma göre, Bölümümüze gelen ilk yabancı uyruklu öğrenciler, Batı Trakya Türkleri ile Kıbrıs Türkleri gibi soydaşlarımızdı. Bunları, çok sayıda komşularımız kardeş İran ve Irak'dan gelen öğrenciler takip etti. Bu yıl ise ilk defa bir Avrupalı öğrenciyi mezun ediyoruz. Kendisi Finlandiyalı Mirya Sainiö'dür. Mirya'nın memleketimiz ile ilgili düşüncelerini 26 Haziran'da, kendisinin son sınavı olan İnkılâp Tarihi sınavından çıktıktan sonra yaptığım mülâkatta kaydetmiştim. Bu görüşmeyi huzurunuzda Mirya ile bir kere daha tekrarlamamın ilginç olacağını düşündüm :

B. T. — MİRYA SAINIÖ, Sen bizim ilk Avrupalı öğrencimizsin, bunun için «Psikoloji Günleri»nde bu hususu vurgulamak üzere seninle görüşmeye karar verdim. Mirya, tahsilini Türkiye'de, İstanbul Üniversitesi'nde yapmak nereden aklına geldi? Bize anlatır mısın?

M. S. — Daha önce Avrupa'da birkaç Türk ile tanışmıştım. Bir arkadaşım da Türkiye'de Arkeoloji okuyordu. Kültürünüz ve insanların ile ilgilenmeye başladım. Finlandiya'da sosyal hizmet uzmanlığı yaptığım için Psikoloji ile de ilgilenmeye başladım. Bu bakımdan bir taşla iki kuş vurmak için Türkiye'de Psikoloji tahsil etmeye karar verdim.

B. T. — Bu Türk Üniversitesinde ve Türkiye'de ne bulacağımı umuyordun, ne buldun, bize anlatır mısın?

- M. S. — Hersey o kadar yabancıydı ki, başta pek fazla bir beklentim yoktu. Üniversite’de vizeleri çok fazla buldum ve tahsilim süresince vize heyecanı içinde yaşadım. İnsanlarınızın yardımseverlik ve misafirperverliği beni çok etkiledi. Bilhassa yolculuklarda gördüğüm yardımseverliği hiç unutamam.
- B. T. — Finlandiya ile Türkiye arasında, iklim farkları dışında gözüne çarpan en önemli farklar nelerdir?
- M. S. — Altı sene önce Finlandiya ile Türkiye arasında bir takım farklar görüyordum, fakat şimdi buradaki hayata o kadar alıştım ki, sanki buralı gibiyim. Finlandiya’da küçük şehirlerde yaşadığım için kalabalığın ne olduğunu bilmiyordum. Şimdi biliyorum. Bir de sizin ülkenizin halâ bir erkek dünyası olduğunu düşünüyorum. Bir şey daha var : Geçenlerde bir Finli arkadaşım «bizim herseyimiz var, fakat vaktimiz yok» dedi. Türkiye’de bunun farklı olduğunu gördüm. Burada hersey için vakit çok!
- B. T. — Türkiye’de neleri beğendin, neleri hiç beğenmedin?
- M. S. — Tabiatınızı, meyva ve sebzelerinizi çok beğendim. Türk halkının yabancılara karşı yakın tutumu çok güzel. Siz de fazla beğenmediğin taraf az gayret sarfedip çabuk amaca ulaşmak arzunuz. Gayret göstermek için istek seviyesi az. Torpil, rüşvet, sınavda kopya çekmek gibi olayları hiç beğenmedim.
- B. T. — Türkiye’de yaptığın bu eğitim memleketinde sana ne sağlayacak? Diploman kabul edilecek mi?
- M. S. — Diplomamın kabul edilip edilmeyeceğini henüz bilmiyorum. Bir Finli arkadaşım Master yaptıktan sonra daha kolay kabul edileceğini söyledi. Bunun için müracaat edeceğim. Fakat ister kabul edilsin, ister edilmesin, Türkiye’de çok şeyler öğrendim. Onun için çok memnunum.

- B. T. — Türkçe ile Fincenin benzer gramer yapısı olduğu söylenir, Türkçe öğrenen bir Finli olarak bunun sence bir avantajı oldu mu?
- M. S. — Finli olmamın Türkçe öğrenmekte büyük avantajı oldu. İlk günlerde bir Amerikalı arkadaşla birlikte bir pansiyonda kalıyorduk. Benim Türkçe öğrenmede kaydettiğim ilerlemeyi o hep gıpta ile karşılıyordu. Ancak, aksanlarımız farklı, bir türlü aksanımı düzeltemedim.
- B. T. — Artık mezun oldun, diplomanı alıyorsun, şimdi ne yapacaksın?
- M. S. — Şimdi kesin olarak ne yapacağımı bilemiyorum. Temmuzun 20'sinde Finlandiya'ya gideceğim Daha sonra dönüp burada Mester sınavlarını deneyeceğim. Bakalım Allah ne gösterecek!
- B. T. — Teşekkür eder, başarılar dilerim.

